ELM VƏ TEXNOLOGİYA

İqtisadiyyat üzrə Nobel laureatları açıqlandı

Oktyabr 12, 2026

İqtisadiyyat üzrə "Nobel" Robert Holl və Maykl Vudforda verildi

2026-cı il iqtisadi elmlər sahəsində Nobel mükafatının sahibləri məlum olub. İsveç Kral Elmlər Akademiyası "Sveriges Riksbank" mükafatını amerikalı iqtisadçılar **Robert Holl** və **Maykl Vudford**a vermək qərarına gəlib. Onlar bu yüksək mükafata "makroiqtisadi sabitləşmənin mikroiqtisadi əsasları" sahəsindəki araşdırmalarına görə layiq görülüblər.

Hər iki laureat iqtisadiyyatın sabitləşdirilməsi üçün daha səmərəli siyasət yürütməyə imkan verən yeni makroiqtisadi modellər işləyib hazırlayıblar. Bu modellər iqtisadiyyatdakı zərərli dalğalanmaların miqyasını azaltmaq məqsədilə vaxtında büdcə-vergi və pul-kredit siyasəti tədbirlərinin görülməsinə şərait yaradır.

Vurğulanıb ki, alimlərin bu fəaliyyəti hazırda dünyanın müxtəlif ölkələrində mərkəzi banklar və hökumətlər tərəfindən istifadə olunan iqtisadi modellər üçün möhkəm nəzəri əsas formalaşdırıb.

Navanethem "Navi" Pilley

9 oktyabr

Nobel Sülh Mükafatı cənubi afrikalı hakim qadına verildi

2026-cı il Nobel Sülh Mükafatının qalibi məlum olub. Norveç Nobel Komitəsi bu mükafata "sülhün və beynəlxalq hüququn qorunması sahəsindəki xidmətlərinə görə" **Navanethem "Navi" Pilley**i layiq görüb.

N.Pilley Cənubi Afrika Respublikasının (CAR) Durban şəhərində anadan olub. Nobel Komitəsinin məlumatına görə, o, vətənində kəskin ayrıseçkilik və təzyiqlərlə üzləşsə də, hüquqşünas peşəsinə yiyələnə bilib. Pilley CAR Ali Məhkəməsinə təyin olunan ilk qeyri-ağdərili qadın hakim kimi tarixə düşüb. O, həmçinin Ruanda üzrə Beynəlxalq Cinayət Tribunalının sədri, BMT-nin insan hüquqları üzrə ali komissarı və Beynəlxalq Cinayət Məhkəməsinin hakimi vəzifələrində çalışıb.

2025-ci ildə Nobel Sülh Mükafatı Venesuelanın müxalifətçi siyasətçisi **Mariya Korina Maçado**ya verilib. O, bu mükafata "Venesuela xalqının demokratik hüquqlarının təşviqi yönündə yorulmaz fəaliyyətinə, diktaturadan demokratiyaya ədalətli və dinc keçid uğrunda mübarizəsinə görə" layiq görülüb. 2026-cı ilin yanvarında Maçado medalını ABŞ prezidenti Donald Trampa təqdim edib. O, Trampın Venesuelanın azadlığına olan "müstəsna" sədaqətini yüksək qiymətləndirdiyini bildirib.

Bundan əvvəl ABŞ qüvvələri Venesuela lideri Nikolas Maduronu xüsusi əməliyyatla ələ keçirərək Nyu-Yorka aparıb və həbsxanaya yerləşdirib. O, özünə qarşı narkotik ittihamlarını rədd edir.

Enn Karson

8 oktyabr

Ədəbiyyat üzrə 'Nobel' kanadalı yazıçıya verildi

2026-cı il ədəbiyyat üzrə Nobel mükafatı kanadalı yazıçı **Enn Karson**a verilib. İsveç Akademiyası bildirir ki, o, bu mükafata **"klassik ənənə ilə oynaq dialoq quraraq, müasir ədəbiyyatda yeni formalar yaradan cəsarətli və yenilikçi yaradıcılığına görə"** layiq görülüb.

Mükafatın məbləği 12 milyon İsveç kronudur (1.2 milyon ABŞ dolları).

"Reuters" yazır ki, şair və esseçi Karsonun yaradıcılığında şeir, nəsr, dialoq və tərcümə birləşərək çox vaxt janr sərhədlərini aşır.

O, xüsusilə qədim yunan ədəbiyyatından tərcümələri ilə geniş tanınır. Karsonun zəngin yaradıcılığında opera librettoları, ədəbi tənqid nümunələri, eləcə də 1998-ci ildə işıq üzü görmüş "Qırmızının avtobioqrafiyası" mənzum romanı daxildir.

Henri Kaqan və Kenso Soai

7 oktyabr

Kimya üzrə Nobel mükafatı molekulun tək güzgü formasının yaradılmasına görə verildi

2026-cı il kimya üzrə Nobel mükafatı **Henri Kaqan** və **Kenso Soai**yə verilib. Onlar bu mükafata molekulun bir-birinin güzgü əksi olan iki formasından yalnız birinin yaradılması kəşfinə görə layiq görülüblər. Uzun illərdir həlli gözlənilən bu məsələ dərman istehsalı üçün son dərəcə əhəmiyyətli sayılır.

Alimlər əvvəllər amin turşuları kimi bəzi molekulların bir-birinin güzgü əksi olan iki variantda mövcud olduğunu müşahidə etmişdilər. Amma canlı orqanizmlərdə bu variantlardan yalnız birinə rast gəlinir. Belə bir kimyəvi asimmetriyanın necə yarana biləcəyi isə uzun müddət kimyaçılar üçün sirr olaraq qalırdı. Kaqan və Soai məhz bu sirri açmağa nail olublar.

Elmi dildə mükafat "asimmetrik üzvi sintezdə qeyri-xətti effektlərin və avtokatalizin kəşfinə görə" verilib. **"Builki mükafat kimyanın fundamental əsasları ilə bağlıdır"**, – Kimya üzrə Nobel Komitəsinin sədri **Hayner Linke** deyib.

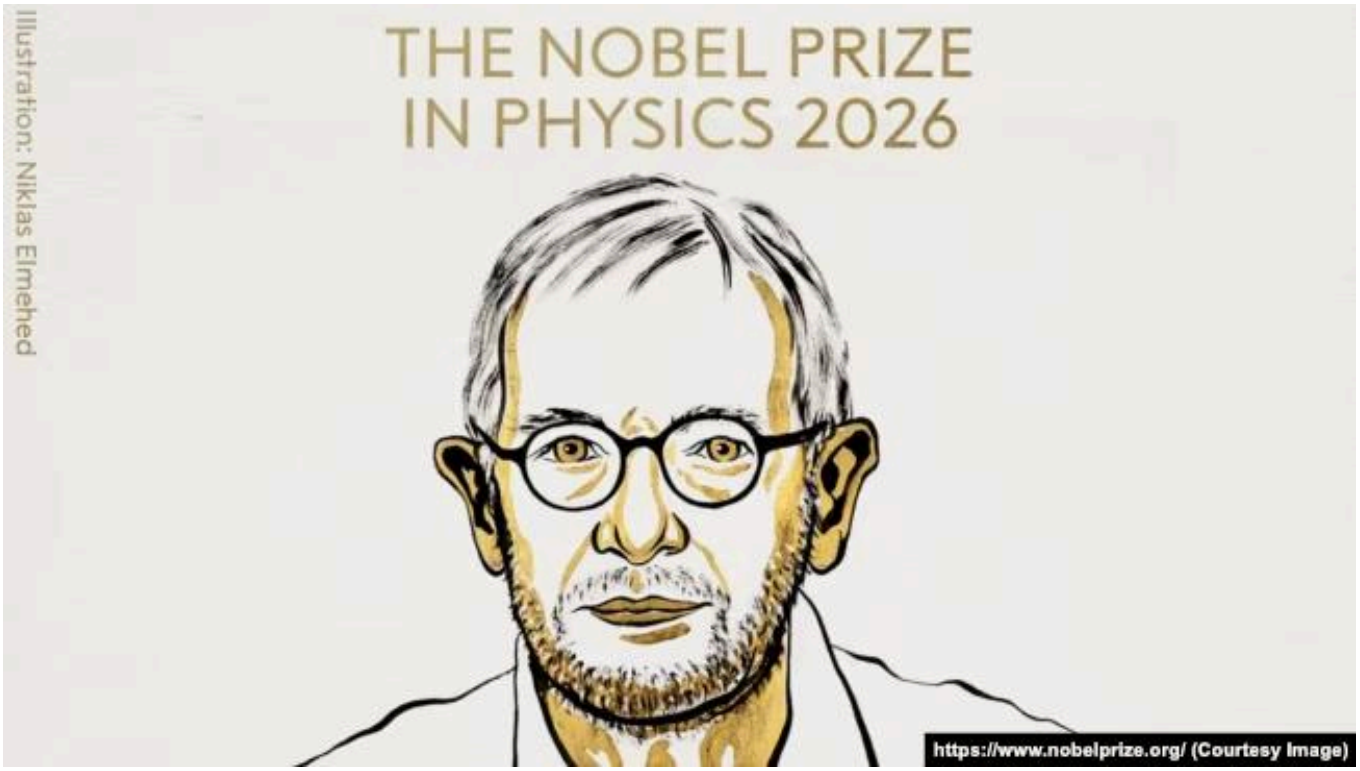
Soai yapon, Kaqan isə fransızdır.

Linkenin sözlərinə görə, həyat üçün vacib bir çox molekul, sol və sağ əl kimi, bir-birinin güzgü əksi olan iki formada mövcuddur. Canlı orqanizmlər isə əsasən bu formalardan

yalnız birindən istifadə edir. Yunanca "əl" sözündən yaranan və "homoxirallıq" adlanan bu fenomen bir əsrdən çoxdur ki, kimyaçıları düşündürür.

Builki mükafatı qazandıran kəşf isə kimyəvi reaksiyaları molekulun güzgü formalarından yalnız birinin üstünlük təşkil etməsinə yönəltməyin mümkünlüyünü ortaya qoyub. Bu, dərman istehsalında reaksiyalar hazırlayan kimyaçılar üçün vacibdir.

"Bir çox dərman molekulu bir-birinə tam uyğun gəlməyən, güzgü əksi olan iki variantda mövcuddur: onlardan biri müalicəvi təsir göstərir, digəri isə arzuolunmaz və bəzən zərərli yan təsirlərə səbəb ola bilər", – Nobel Fondu bildirib.

Frensis Halzen

6 oktyabr

Cənub qütbündə kosmosu izləyən alimə 'Nobel' verildi

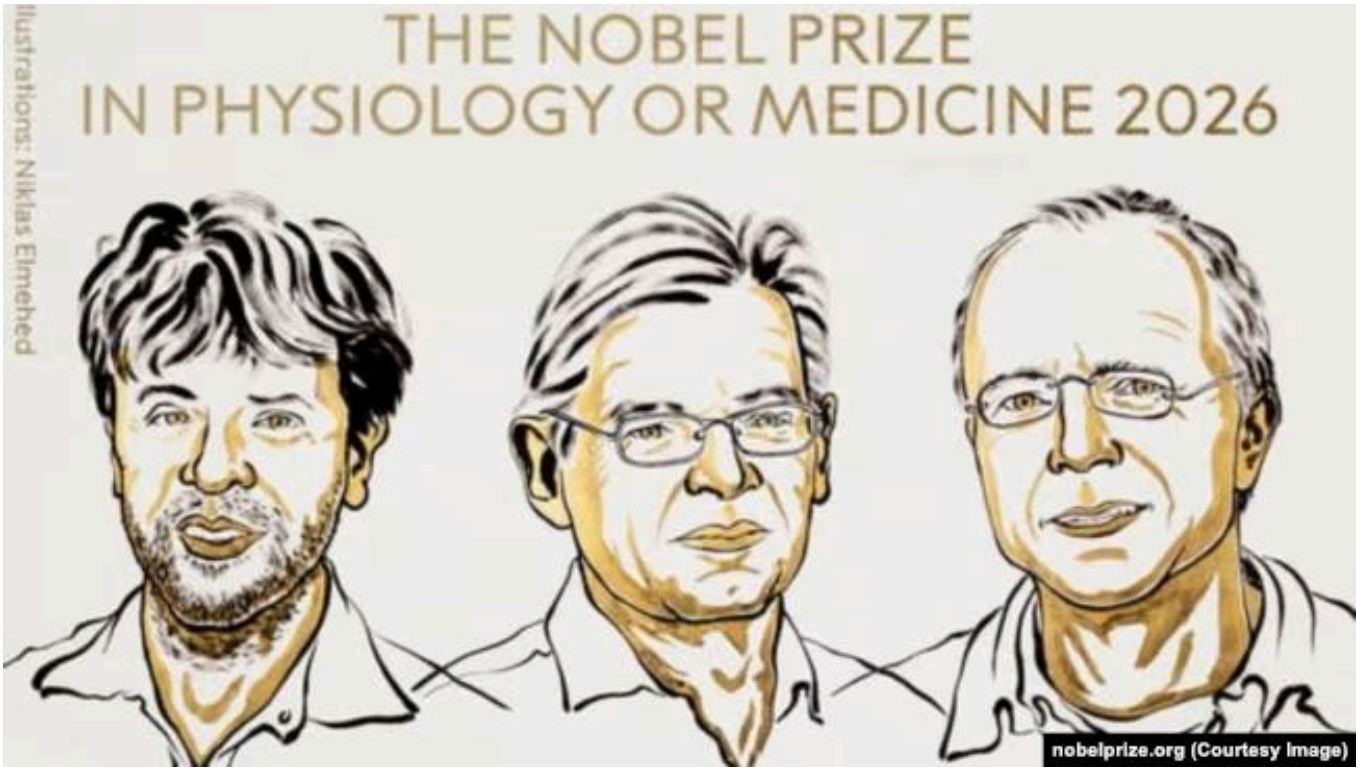
2026-cı il fizika üzrə Nobel mükafatı **Frensis Halzen**ə verilib.

İsveç Kral Elmlər Akademiyası mükafatın belçikalı alimə **""IceCube" Neytrino Rəsədxanasına və astrofiziki mənşəli yüksək enerjili neytrinoların kəşfinə həlledici töhfələrinə görə"** verildiyini açıqlayıb.

F.Halzen ABŞ-nin Viskonsin-Medison Universitetində çalışır.

Professor Halzen ilk dəfə 1988-ci ildə uzaq kosmosdan Yerə çatan neytrinoları aşkarlamaq üçün Cənub qütbündəki buz kütləsindən istifadəni təklif edib. Onun bu

ideyası sayəsində 2011-ci ildə Antarktidada inşa edilən "IceCube" rəsədxanası minlərlə işığa həssas sensorun yerləşdirildiyi bir kubkilometrlik nəhəng buz blokundan ibarətdir. Həmin sensorlar uzaq kosmosdan gələn yüksək enerjili neytrinoları qeydə almağa imkan verir. Bununla da tamamilə yeni elm sahəsinin — neytrino astronomiyasının əsası qoyulub.

Karl Deysserot, Peter Heqeman və Georq Naqel

5 oktyabr

Tibb üzrə Nobel mükafatının qalibləri elan olundu

Oktyabrın 5-də 2026-cı il fiziologiya və ya tibb üzrə Nobel mükafatının qalibləri açıqlanıb.

Karl Deysserot, **Peter Heqeman** və **Georq Naqel** "işıqla idarə olunan ion kanalları və optogenetika ilə bağlı kəşflərinə görə" bu ali mükafata layiq görülüblər.

Bu həftə ərzində fizika, kimya, ədəbiyyat və sülh üzrə Nobel mükafatı qaliblərinin də adları açıqlanmalıdır. İqtisadiyyat üzrə mükafatın sahibinin isə gələn həftə açıqlanacağı gözlənilir.

Tibb üzrə Nobel mükafatı laureatlarını İsveçin Karolinska İnstitutunun Nobel Assambleyası seçir. Qaliblərə 12 milyon İsveç kronu (1.2 milyon ABŞ dolları) məbləğində pul mükafatı verilir. Bir neçə qalib olarsa, bu məbləğ onların arasında bərabər bölünür.

Mükafatı təqdim edən qurumun məlumatına görə, **optogenetika "canlı beyində ayrı-ayrı sinir hüceyrələrinin fəaliyyətini aktivləşdirməyə və ya dayandırmağa imkan verir"**. Beynin sirlərini açmaq üçün dünyanın müxtəlif laboratoriyalarında bu üsuldan geniş istifadə olunduğu bildirilir.

İlk beş sahə üzrə Nobel mükafatı isveçli ixtiraçı və sənayeçi Alfred Nobelin vəsiyyətinə əsasən təsis edilib. Birinci və İkinci Dünya müharibələri dövründəki qısa fasilələr istisna olmaqla, bu mükafatlar 1901-ci ildən bəri mütəmadi olaraq verilir.

İqtisadiyyat üzrə mükafat isə daha sonralar- 1968-ci ildə İsveçin Mərkəzi Bankı (Riksbank) tərəfindən təsis olunub.

AzadlıqRadiosu © 2026 Inc. | Bütün hüquqlar qorunur